

DRVOREDI U SISKU KROZ POVIJEST

TREE AVENUES IN SISAK THROUGH HISTORY

Renata Vujnović

SAŽETAK

Iako je bio veliki antički centar, Siscia je postao grad Sisak tek prije 130 godina ujedinjenjem dvaju naselja u suvremeni grad.

Tekst obrađuje samo drvorede podignute slijedom društveno-političkih zbivanja.

Godine 1925., povodom 1000. obljetnice hrvatskoga kraljevstva i njemu u čast, širom zemlje su podignuti raznovrsni objekti, a Društvo hrvatska žena Sisak zasadilo je drvored lipa i podiglo paviljon na šetalištu.

Poslije smrti J. B. Tita, 1981., posađen je drvored od 88 stabala graba njemu u spomen, na jednome od glavnih gradskih trgova.

Time je grad ostao obilježen ne samo tvorničkim dimnjacima, nego oplemenjen vizurom drvoreda.

Ključne riječi: rimski grad i 130 godina suvremenog grada, iz političkih razloga podignuti ili imenovani drvoredi: Hrvatski domobran 1916., Tisućljeće hrvatskog kraljevstva 1925., Aleja S. Allende 1973., 88 stabala J. B. Tita 1981.

ABSTRACT

Although it was a big regional center in ancient times, Siscia became the city of Sisak only 130 years ago, when two settlements amalgamated into a modern city.

This text only refers to tree avenues planted due to social and political occurrences.

In 1925, on the occasion of the millennial anniversary of the Croatian kingdom, various buildings were erected all over the country and the Croatian

Woman Society of Sisak planted an avenue of linden trees and built a pavilion in the promenade.

After the death of J.B. Tito, in 1981, the avenue of 88 elm trees was planted in his memory in one of the main city squares.

Thus, the city is not only known by its factory chimneys, but also refined by a vista of its tree avenues.

Key words: Roman urban center and 130 years of modern city, due to political occurrences planted or named tree-avenues: To Croatian Soldier 1916, Millenium of Croatian Kingdom 1925, S. Allende Avenue 1973, 88 Trees of J. B. Tito 1981.

Iako je bio predrimsko naselje Segestica, a potom i veliki antički centar - Siscia, Sisak je postao grad tek prije 130 godina, ujedinjenjem dvaju naselja u suvremeni grad. Tijekom 18. i početkom 19. stoljeća Sisak vodi «dvostruki život»; kroz dva, u svemu zasebna, naselja.

Stari, Civilni Sisak; trgovište, nalazio se u nizini na poluotoku kojeg čine lijeva obala Odre i Kupe te desna obala Save.

Na brežuljkastoj desnoj obali Kupe, odvojeno živi malo naselje, Vojni, Novi Sisak, koji je iako samostalan u vođenju općinskih poslova, podvrgnut vojnim zakonima sve do ustrojavanja općine Novi Sisak.

Bio je to usporedni-ali ne i zajednički život.

Kuće su većinom drvene katnice i nalaze se uz rijeku. Uz nekolicinu trgovaca i obrtnika, većina stanovnika su seljaci.

Godine 1838. Kaptol zagrebački, kao vlasnik naselja, donosi odluku o stjecanju statusa trgovišta, čime stanovnici formalno postaju građani. Međutim, sudbena i upravna vlast je u rukama Kaptola sve do 1851., kada se formira građanska uprava.

Neposredno prije toga 1829., donesen je i prvi «regulacioni plan» o razvitku i urbanizaciji; do tada je na području njime obuhvaćenom bilo samo 67 kućišta!

Tim planom grad je u potpunosti smješten u, malo povećan, elipsasti prostor antičke Siscie. U praznome gradu ulice su dobile naziv Prva (Rimska), Druga, Treća i Četvrta, što se zadržalo do danas- bez obzira na sva dosadašnja službena preimenovanja. Prvi most podignut je tek 1862. godine, a prije toga

su obale povezivali čamci i skela. Grade se brojna skladišta, stigla je i željeznica, a trgovački parobrodski promet postao je okosnica napretka.

Gospodarski uzlet Siska popraćen je dinamikom javnog i društvenog života.

Glavni nositelji javnih funkcija i pokretači društvenih zbivanja su trgovci, elitni stalež sisačkog građanstva.

Istodobno jačaju težnje za konačnim upravnim ujedinjenjem grada.

To se i dogodilo 1874. godine, pa je time započelo rješavanje komunalnih problema i gradnja neophodnih javnih objekata: ceste više nisu staze ugažene kroz blato, nego postaju ulice, rijeka se dubinski čisti i tim se materijalom zasipaju rupe nastale zbog konfiguracije tla. Veliki je problem činilo blato na obali Kupe, koje je bujalo nakon svake kiše, unatoč stalnim zasipanjima ulice, močvarnih rukavaca i graba Primjerice, vrbici su iskrčeni tek 1879.

Poglavarstvo je nastojalo riješiti taj problem izgradnjom visokih nasipa; prvi puta bilo je to 1876, ali je problem cjelovito riješen tek 1927.

U času ujedinjenja Novog i Starog Slika, kada objedinjeno naselje konačno poprima sve osobitosti grada, Stari trg, koji je de facto glavni gradski trg, bio je veliki prazni prostor, okrenut rijeci, bez drvoreda, uz rubove kojega je bila tek pokoja građevina. Na zasutim terenima uređuju se ulice, perivoj, šetalište, sade drvoredi. Grade se nasipi koji štite grad od čestih poplava, obala se popločava, uređuju pristaništa i utovarne stube.

Svi radovi započinju na najvažnijoj i najvitalnijoj ulici - onoj uz rijeku; Prvoj-Rimskoj. Taj prazni prostor cjelokupnoga grada trebalo je privesti svrsi i oplemeniti ga. Između dva rata u Sisku djeluje društvo za uljepšavanje grada, koje uređuje brojne javne površine.

Hrvatski domobran

U središtu glavnog trga 1916. godine postavljen je spomenik hrvatskom domobranu, u obliku paviljona.

Nakon osnutka Kraljevine SHS je srušen. Na razglednicama iz kratkog razdoblja njegova trajanja vide se mala stabla pored njega. S pravom se može pretpostaviti da je to drvored koji je prigodno posađen uz spomenik u čast hrvatskih vojnika.

161. Sisački dvorac - poslije 17.11.1926 • Sisački dvorac - snimka 17.11.1926 • Sisački dvorac - poslije 17.11.1926

Sisak, 7.10.1928. - Foto G. Nordsie, Sisak • Sisak, 7.10.1928 Plato G. Nordsie, Sisak • Foto G. Nordsie, Sisak - objava am 07.10.1928

Drvored 1000. obljetnice

Godine 1925., povodom 1000. obljetnice hrvatskoga kraljevstva i njemu u čast, širom zemlje su podignuti raznovrsni objekti, a Društvo Hrvatska žena Sisak zasadilo je drvored lipa i podiglo paviljon na šetalištu.

Cijeli sklop poslužio je povećanju kulturnih aktivnosti u gradu; organizirani su koncerti i promenadna događanja.

Danas su sačuvane tek spomen ploče i spomen lipa.

*«Spomen drvored»
1000 godišnjice hrvatskog kraljevstva
925-1925
usadilo društvo
Hrvatica Siščanka*

Aleja Salvadora Allendea

U Sisku je 25. studenoga 1973. pušten u promet Most samoupravljanja i Aleja Salvadora Allendea.

Povodom izgradnje mosta koji je trebao poboljšati prometnu povezanost grada s okolicom, neophodno je bilo napraviti i pristup mostu sa zagrebačke strane, te je stvorena prilazna ulica uz rijeku, u duljini od 1111 metara. Tu su obostrano već bili posađeni jablani. Upravo se tada dogodio puč u Čileu i svrgnuta je socijalistička vlada, a predsjednik S. Allende je ubijen. Tadašnja vlast u Jugoslaviji bila je u vrlo dobrim političkim odnosima sa Čileom, pa je tim povodom ova ulica i drvored dobila navedeni naziv.

O značaju tog događaja za grad svjedoči i foto-monografija koja je prigodno objavljena:

Most samoupravljanja, Sisak 1973.

Ova kratka dokumentacija izdana je prigodom svečanog puštanja u promet Mosta samoupravljanja i Aleje Salvadora Allendea, Sisak 25. 11. 1973.

88 stabala druga Tita

Povodom smrti dugogodišnjeg predsjednika SFRJ, J. B. Tita, 1980., došlo je do uzleta kulta ličnosti i širom države je poticano postavljanje spomena na njega. Uglavnom je to bio poziv na sadnju zelenila: spomen-parkova, drvoreda, ružičnjaka.

«Radni ljudi i građani» u cijeloj zemlji gotovo su se natjecali u iskazivanju odanosti i sadnji. Poslije njegove smrti, 1981., posaden je drvored od 88 stabala graba, na jednome od glavnih sisačkih trgova.

Valja reći da je u Sisku akciju vodio Odbor za zaštitu čovjekove okoline, a zahtjev za sadnju podnosio se Komitetu za građevinarstvo i komunalne poslove, pri čemu se trebalo navesti lokaciju, kategoriju sadnje, kao i nositelja održavanja.

Politička zbivanja uvijek su obilježavala živote gradova i njihovih stanovnika, na vrlo izravan način. Nedemokratski izabrana vlast često je to činila naglo, bez neophodnog protoka vremena koje bi ublažilo grubost i dalo određeni legitimitet promjenama: nazivi ulica, izgradnja i rušenje zgrada, spomenika, zelenih površina. Nije se pazilo narušava li se time izgled i funkcionalnost grada

Ta samovolja osobito je bila izražena u razdoblju nakon 1918.

U skladu sa, čak osobnim, (ne)sklonostima prema nekome ili nečemu, lokalna i državna vlast raznim je povodima i prigodama mijenjala lik grada.

Iz ovih nekoliko primjera mogu se iščitati slojevi političkih, društvenih i kulturnih odrednica koje su oblikovale Sisak, ali drvoredi, ma kojom prigodom zasadeni, uvijek oplemenjuju prostor.

LITERATURA

Božić, Dragan; 88 stabala za druga Tita, Sisački dnevni list Jedinstvo, svibanj 1981.

Dokumentacija Društva za poljepšavanje grada Siska, 1920-30-tih, HDA Sisak

Lasić-Vuković, Đurđica; Društvo Hrvatska Žena Sisak, Sisak 2003.

Obradović, Davorka; Sisak sa starih razglednica, Radio Sisak, Sisak 1998.

Popović, Mladen; Most samoupravljanja, Skupština općine Sisak, Sisak 1973.

Popović, Anamarija; Park-šuma Viktorovac, Godišnjak GMS 2/2001., Sisak

Adresa autora - Author's address:

Primljeno - Received: 28. 02. 2004.

Renata Vujnović, prof.
10000 Zagreb